

Genç, N.B., Aluç, S.S., Ergül, Ş. ve Nalbantoğlu, İ. (2023). Kadın yoksulluğu üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 4 (2), 193-211.
doi DOI: 10.61861/spshcd.1371854

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Başvuru: 05/10/2023

Kabul: 14/11/2023

KADIN YOKSULLUĞU ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA¹

A Qualitative Research on Women's Poverty

Beyza Nur GENÇ¹

Selin Sude ALUÇ²

Şevval ERGÜL³

İsmail NALBANTOĞLU⁴

¹ Lisans Öğrencisi, İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉gbeyzanur42@gmail.com, 0009-0009-1541-412X

² Lisans Öğrencisi, İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉selsude@icloud.com, 0009-0003-8383-8078

³ Lisans Öğrencisi, İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉sevaleergul1@gmail.com, 0009-0002-0448-2222

⁴ Arş. Gör., İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ✉ismailnalbantoglu@gmail.com, 0000-0001-5858-3163

ÖZ

Sosyal bir sorun olarak yoksulluk, sadece maddi imkanların yetersizliği değil aynı zamanda toplumdaki kaynaklara erişimdeki adaletsizliği tanımlayan ve farklı boyutları olan geniş ölçekli bir olgudur. Toplumumuzdaki özel gereksinimli gruplar arasında yer alan kadınlar, yoksulluk olgusuyla sıklıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, kadın yoksulluğunun çok boyutlu yapısını nitel perspektiften faydalanarak anlamaya çalışmaktır. Bu çalışmada, sosyal yardım talebinde bulunan 17 kadın katılımcı ile yarı yapılandırılmış form aracılığıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bulgular düşük ücretlerin, toplumsal cinsiyet rollerinin, sağlık sorunlarının ve eğitim eksikliğinin kadınların istihdama katılımını engelleyen nedenler arasında yer aldığını göstermektedir. Bununla birlikte maddi imkanların yetersizliği, cinsiyet ayrımcılığı, erken yaşta ve zorla evlendirilme ve terör olayları kız çocuklarının erken yaşta eğitimden kopmasına neden olmaktadır. Yoksul kadınların sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadığı, beslenme ve barınma koşullarının yetersiz olduğu ve sosyal yaşantılarının yoksulluk nedeniyle daraldığı tespit edilmiştir. Kadınlar, çocuklarının geleceği için yaşam mücadelesine devam ederken ekonominin iyileşmesini beklemekte ve sosyal yardımların hak temelli yapılmasını talep etmektedir. Sonuç olarak, kadın

1 Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir.

yoksulluğuyla mücadelede yoksulluğun ekonomik boyutunun yanı sıra kültürel ve politik boyutunu da içeren girişimlere gereksinim duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, yoksullukla mücadele, kadın yoksulluğu, toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

As a social problem, poverty is a large-scale phenomenon with different dimensions, defining not only the lack of material means but also the injustice in access to resources within society. Women, who are among the groups with special needs in our society, frequently face the phenomenon of poverty. The main purpose of this research is to understand the multidimensional structure of women's poverty from a qualitative perspective. In this study, in-depth interviews through a semi-structured form were conducted with 17 women participants who requested social assistance. The data obtained were analyzed by descriptive analysis method. The findings indicate that low wages, gender roles, health problems and lack of education are among the reasons that constrain women from participating in employment. In addition, lack of financial means, gender discrimination, early and forced marriage and terrorist incidents cause girls to drop out of education at an early age. It is observed that poor women have problems accessing health services, nutrition and housing conditions are inadequate, and their social lives are narrowed due to poverty. While women continue to struggle for the future of their children, they are expecting the economy to improve and demanding rights-based social assistance. As a result, there is a need for initiatives that include not only the economic dimension of poverty but also its cultural and political dimensions in the fight against women's poverty.

Keywords: Poverty, fighting poverty, women's poverty, gender

GİRİŞ

Tarihin her döneminde toplumlarda bir sorun olan yoksulluk olgusu günümüzde de ülkelerin gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin dünyanın ortak bir sorunu olmaya devam etmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde yoksulluk kavramına ilişkin herkes tarafından kabul edilen net bir tanımın olmadığı kişiye, zamana, tüketime ve yaşanılan coğrafyaya göre farklı tanımlarının yapıldığı görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri yoksulluğun çok farklı boyutlara sahip olmasıdır. Öztürk ve Çetin (2009), “fiziksel, ruhsal ve toplumsal bir engellilik hali” olarak, Taş ve Özcan (2012), “insanların yaşamlarını devam ettirebilmesi için temel ihtiyaçlarını karşılamada acze düşme durumu” olarak, Yusufoglu (2021), “insanların ihtiyaçlarını karşılayamaması, dilediği şeyleri alamaması ve çeşitli mal ve hizmetlerden yoksun olması” olarak yoksulluğu tanımlamışlardır. Bu tanımlarla birlikte yoksulluğu anlamak için kullanılan temel kavramlar arasında “mutlak yoksulluk” ve “görelî yoksulluk” kavramları yer almaktadır. Mutlak yoksulluk, temel insan ihtiyaçlarının karşılanamaması durumunu ifade ederken görelî yoksulluk ise toplum içindeki ekonomik eşitsizlik ve sosyal sınıf farklılıklarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Her iki kavram da yoksulluğu anlamak, mücadele etmek ve sosyal politika üretmek için kritik anlamlar taşımaktadır. Yoksulluğun insani yoksulluk, gelir yoksulluğu, kentsel yoksulluk, kırsal yoksulluk, kadın yoksulluğu gibi çeşitleri bulunmaktadır (Karaman, 2019). Bu çalışma, yoksulluk çeşitlerinden olan kadın yoksulluğu konusunu odağına almaktadır.

“Yoksulluğun kadınlaşması” kavramı ilk kez 1970’lerde ortaya atılmış (Pearce, 1978) ve 1995’te gerçekleşen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kadınların dünyadaki yoksulların %70’ini oluşturduğu açıklamasından sonra bu konu ilgi odağı haline gelmiştir (Chant, 2008). Kadın yoksulluğu düşük gelir, kısıtlı iş olanakları, eğitim eksiklikleri, sağlık hizmetlerine sınırlı erişim ve diğer sosyal avantajların eksikliği gibi çeşitli faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Bu sorunların ortaya çıkmasının temelinde toplumsal cinsiyet ayrımcılığının bulunduğu durumlarla sıklıkla karşılaşmaktadır (Özaydınlık, 2014; Mayda ve Vurkun, 2018; Karacan ve Gökçe, 2020).

Kadınların işgücü piyasasında yer alması toplumsal ve ekonomik kalkınmayı desteklemektedir. Fakat toplumsal cinsiyete dayalı roller ve bu rollerin kadınları genellikle ev işleri ve çocuk bakımı çerçevesinde sınırlandırması kadınların istihdam konusunda engellerle karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır.

Sanayi devrimi ile işgücüne dâhil olan kadınlar günümüzde önceki yıllara kıyasla daha çok yer alabilirler bu oran erkek istihdamı ve işgücü ile aynı seviyelere gelememiştir (Sar, 2021). Kadınların istihdam edilmesine yönelik oluşturulan hukuki düzenlemeler yetersiz kalmaktadır (Yılmaz, 2018). Türkiye İstatistik Kurumu’nun İşgücü İstatistikleri Raporu’na göre 2022 yılında kadınların işsizlik oranı %13,4 iken erkeklerin işsizlik oranı %8,9 olarak gerçekleşmiş aynı yıl içinde istihdam oranı kadınlarda %30,4 iken erkeklerde %65 olduğu belirtilmiştir (TUİK, 2023a). İstatistiklere bakıldığında istihdam oranı zaten düşük olan kadınların aynı zamanda düşük ücretlere çalıştırılma ve elde ettiği gelir üzerinde söz sahibi olmama gibi sorunları da bulunmaktadır. Dolayısıyla ortalamanın üzerinde gelire sahip hanelerde yaşayan kadınlar arasında da yoksulluk görülme olasılığı bulunmaktadır. Bu konuda sayısal veriler çerçevesinde yapılan tahminlerden ziyade derinlemesine yapılacak nitel araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Gelirin dengeli dağılması ve yoksullukla mücadelede eğitim kritik bir konumda yer almaktadır. Bununla birlikte eğitime erişimi sınırlandıran başlıca nedenler arasında da yoksulluk gelmektedir. Eğitimden uzak kalmak ise yüksek ücretli işlerde çalışma için gerekli olan nitelikleri kazanamamaya ve sonucunda niteliksiz ve güvencesiz işlerde düşük ücretlerde çalışmaya neden olabilmektedir. Buradan hareketle eğitim ve yoksulluk arasında döngüsel bir etkileşimin bulunduğunu söylemek mümkündür. Kız çocukları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle temel eğitimden uzaklaşmaktadır (Özateş, 2007). Türkiye’deki 4+4+4 eğitim sisteminin kız çocuklarının eğitim sürecine katılımını olumsuz etkilediği ve mevcut sistemle uzaktan eğitime yönlendirilen kız çocukları arasında okul terk istatistiklerinin Avrupa ülkelerine göre Türkiye’de daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Tor ve Ağlı, 2016). TUİK’in (2023b) yayınladığı Ulusal Eğitim İstatistikleri Raporu’na göre okuma yazma bilen kadınların oranı erkeklere göre daha düşükken ortalama eğitim süresinde de kadınların erkeklere göre 1,5 yıl daha geride olduğu görülmektedir. Erken yaşta evlilik, eğitimin önemsenmemesi ya da getirisinin olduğuna inanılmaması, olumsuz geleneksel yargılar, aile içinde kız çocuğunun annenin yardımcı olarak görülmesi ve kız çocuklarının 10-11 yaşına geldiğinde okuldan alınması gibi faktörler kadınlarda okuryazarlık ora-

nının düşük olmasının nedenleri arasında yer almaktadır (Özaydınlık, 2014). Toplumsal cinsiyet ayrımcılığından kaynaklı olarak eğitim önceliğinin aile içinde erkeğe verilmesi, özellikle kırsal bölgelerde kadınların eğitimden uzak kalmasına, mesleki becerilerinin gelişmemesine dolayısıyla ilerleyen yıllarda da statü olarak zayıf ve erkeğe bağımlı bir kadın profilinin oluşmasına neden olabilmektedir.

Sağlıklı yaşama hakkı ikinci kuşak insan hakları arasında yer almaktadır. Sağlık, sadece fiziksel iyilik hâli olmaktan ziyade birçok farklı faktöre bağlı olarak şekillenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü, 1946 yılında sağlığı bütüncül bir yaklaşımla ele alarak “sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyi olma hali” olarak tanımlamıştır. Biyolojik faktörlere göre cinsiyetlerin sağlık gereksinimleri çeşitlilik gösterirken kadınların sağlık hizmetlerine daha fazla gereksinim duyduğu fakat toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı olarak kadınların erkeklere göre sağlık hizmetlerine erişimde arka planda kaldığı belirtilmektedir (Karacan ve Gökçe, 2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sağlıkla ilgili sonuçları kadınları, özellikle de yoksul kadınları etkilemektedir (Heise ve ark., 2019). Yoksul kadınlar açlık, kronik hastalıklar, tedavi edilmemiş sağlık sorunları ve ruh sağlığı sorunları da dahil olmak üzere birçok olumsuz sağlık sorunları yaşamaktadır (Cho ve Cooper, 2014).

Son dönemlerde yoksulluğu sayısal veriler üzerinden tanımlamaya çalışan araştırmalar devam etmekle birlikte yoksulluğun nasıl yaşandığı ve algılandığı üzerine yapılan araştırmalar artmaya başlamış ve bu kapsamda cinsiyet başta olmak üzere yaşanan bölge ve etnisite gibi farklılıklar üzerinden yoksulluk olgusu incelenmeye başlanmıştır. Kadın yoksulluğuna ilişkin yapılan niteliksel çalışmalar (Haydaroğlu ve Erdoğan, 2021; Mumcular, 2022), kadınların yoksulluğu deneyimleme biçimlerini ve bu deneyimler arasındaki farklılıkları ortaya koymakta, yoksulluğun yaşayanların gözüyle ne olduğunu, ne ifade ettiğini ve nasıl anlamlandırıldığını açığa çıkartmaktadır (Şener, 2012). Bu araştırmanın temel amacı, kadınların yoksullukla ilgili düşüncelerini, deneyimlerini ve bu kapsamda geleceğe ilişkin beklentilerini derinlemesine araştırmaktır. Konuyla ilgili nicel çalışmalar bulunmasına rağmen konuyu derinlemesine ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Kadın yoksulluğu olgusunu tanımlamada nicel yöntemlerin yetersiz kalması ve sağlıklı bir çerçeve sunmaması bununla birlikte eğitime erişim, işgücüne katılım ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler gibi konularda ortaya çıkan sorunların anlaşılabilmesi için nitel çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada kadın yoksulluğu nitel perspektifle ele alınarak derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma kapsamında kadınların yoksulluğa ilişkin düşünceleri, deneyimleri ve gelecek beklentileri keşfedilmeye çalışılmış ve yöntem olarak ise nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, bireylerin davranışlarının öznel doğasını ve algısal yapısını ortaya çıkarmaya olanak sağlamaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Araştırma kapsamında katılımcıların deneyimleri, düşünceleri ve beklentileri araştırılmak istenildiği için nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan fenomenolojik (olgu bilimi) yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojinin (olgu bilimi) temel amacı insanların sahip oldukları

deneyimleri ortaya koymaktır. Bu teknik ayrıca bireylerin belirli bir fenomen veya kavramla alakalı olarak duygularını, düşüncelerini, algılarını ve bakış açılarını dile getirmelerine olanak tanıyan ve böylece bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini ortaya koyan bir teknik olarak ifade edilmektedir (Kry-sik ve Finn, 2015).

Çalışma Grubu

Katılımcıların belirlenmesi aşamasında amaçlı örnekleme yöntemi tekniklerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların seçimi bazı ölçütlere göre yapılmıştır. Ölçütler kadın olmak, İstanbul'da yaşamak, 18 yaşını doldurmuş olmak ve Kızılay'dan sosyal yardım talebinde bulunmuş olmak olarak belirlenmiştir. İstanbul ilinin çok kültürlü yapısı göz önüne alındığında farklı kültürden ve yaştan kadınlarla görüşülmüştür. Araştırma kapsamında 17 kadın ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Kadınlara İlişkin Bilgiler

Kod	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Doğum Yeri	Çocuk Sayısı
K1	42	Bekar	Ortaokul	Şanlıurfa	2
K2	54	Bekar	Lise	Sivas	1
K3	55	Bekar	İlkokul	İstanbul	2
K4	62	Bekar	İlkokul	Malatya	3
K5	35	Bekar	Ortaokul	İstanbul	3
K6	36	Bekar	İlkokul	Adıyaman	2
K7	51	Evli	İlkokul	İstanbul	3
K8	53	Bekar	İlkokul	İstanbul	1
K9	41	Evli	İlkokul	İstanbul	2
K10	37	Evli	İlkokul	Hatay	3
K11	36	Evli	İlkokul	İstanbul	3
K12	34	Evli	İlkokul	Diyarbakır	1
K13	25	Evli	Lise	Diyarbakır	2
K14	56	Evli	İlkokul	Kastamonu	0
K15	37	Bekar	Okur-yazar değil	İstanbul	3
K16	23	Evli	İlkokul	Malatya	2
K17	39	Evli	Okur-yazar değil	Sivas	2

Veri çeşitliliğinin sağlanması için farklı sosyodemografik özelliklere sahip katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş, medeni durum, eğitim durumu, doğum yeri ve çocuk sayısı gibi sosyodemografik özellikleri farklılıklar göstermektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri katılımcılar ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek toplanmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırmaya katılan bireylerin düşünce dünyalarını ortaya koymaya ve olaylara bireylerin bakış açısından bakmaya olanak tanımaktadır (MEB, 2012). Katılımcılar ile görüşmeler gerçekleştirilirken araştırmacılar tarafından sosyodemografik bilgi formu ve literatürden destek alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Sosyodemografik bilgi formunda katılımcıların yaşı, medeni durumu, çocuk sayısı, eğitim durumu ve doğum yerine ilişkin sorular bulunmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise beslenme ve barınma koşulları, sağlık gereksinimleri, sağlık hizmetlerine erişim, boş zaman aktiviteleri, eğitim geçmişi, çalışma hayatı ve sorunları, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayalı yaşam deneyimleri, gelecekte beklenen ve önerilere ilişkin açık uçlu sorular bulunmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Katılımcılara ulaşma konusunda Kızılay'dan destek alınmıştır. Kızılay'a sosyal yardım başvurusunda bulunan ve araştırmaya katılım ölçütlerine uygun olan kişilerin iletişim bilgileri alınarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılarından bazılarının aynı zamanda Kızılay'da gönüllü çalışan olması süreci kolaylaştırmıştır. Veri toplama süreci, 13.03.2023 tarihi ile 17.04.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 30 dakika ile 45 dakika arasında sürmüştür. Ortalama bir görüşme 40 dakika sürmüştür. Görüşme süreci anlatıların tekrarlamaya başlaması üzerine doyum noktasına ulaştığından sona ermiştir.

Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşmeler esnasında toplanan veriler bilgisayar ortamında yazıya aktarılmış ve tekrar tekrar okunarak kodlamalar yapılmıştır. Kodların oluşturulmasında tekrar eden ifadelere dikkat edilmiştir. Oluşturulan kodlar kapsayıcı temalar altında gruplandırılarak doğrudan alıntılarla betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analizde, görüşme çözümlerindeki veriler özgün biçimine sadık kalınarak doğrudan alıntılarla sunulmaktadır (Kümbetoğlu, 2005). Bu kapsamda araştırmanın tema ve alt temaları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Araştırmanın Tema - Alt Tema Tasarımı

Temalar	Alt Temalar
İstihdam Sorunları	Düşük Ücretler Toplumsal Cinsiyet Sağlık Sorunları Eğitim Eksikliği
Eğitime Erişim Sorunları	Maddi İmkanların Yetersiz Olması Cinsiyet Ayrımcılığı Erken Yaşta ve Zorla Evlendirilme Terör Olayları
Yoksulluğun Getirdiği Diğer Sorunlar	Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk Beslenme ve Barınma Koşullarının Yetersizliği Sosyal Hayatın Sınırlanması
Gelecek Beklentiler ve Öneriler	Çocukların Geleceği Ekonomik Durumun İyileşmesi Yardımların Hak Temelli Yapılması

BULGULAR

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler çözümlenerek ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler analiz edildiğinde “istihdam sorunları”, “eğitime erişim sorunları”, “yoksulluğun getirdiği diğer sorunlar” ve gelecekte beklenen ve öneriler” olmak üzere dört ana tema ortaya çıkmıştır.

İstihdam Sorunları

Bu başlık altında kadınların yaşamış ve yaşamakta olduğu istihdam sorunları incelenmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “düşük ücretler”, “toplumsal cinsiyet”, “sağlık sorunları” ve “eğitim eksikliği” olmak üzere dört alt tema ön plana çıkmıştır.

Düşük Ücretler

Katılımcılar çalışma hayatında emeklerinin karşılığını alamadığını bununla beraber çalışma geçmişlerinin sağlık sorunlarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

“Bence çalışmanın karşılığı alınmıyor. Mesela ben 15 sene konfeksiyonda çalıştım. Bugün sağlığımı götürdü ama elde var sıfır. Hiçbir şey elde edemiyoruz.” (K5-35)

“20 sene lokantalarda çalıştım, bulaşıkçı olarak çalıştım. Sadece bir buçuk sene sigortam yapılmış. Lokantalar da yapmıyordu zaten. 18-19 yaşımdan beri çalışıyorum.” (K7-51)

Gündelik işlerde kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu bilinmektedir. Uzun yıllar bu işlerde çalışmak zorunda kalan kadınların ilerleyen yaşlarda sağlık güvencesinden yoksun oldukları ve bu durumun yaşam kalitelerini düşürdüğü görülmektedir.

Toplumsal Cinsiyet

Kadınların üzerine ev işleri ve çocuk bakımı gibi sorumlulukların yüklenmesi kadınların iş hayatında yer almasının önündeki engeller arasındadır. Katılımcılar yükledikleri bu sorumluluklar nedeniyle işgücüne katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

“Çocuklar sebebiyle çalışmıyorum. Onların başında durmam lazım. Çocukları bırakamıyorum. Bakkala gitsem peşimden ağlıyorlar.” (K15-37)

“Evlendikten sonra çalışmak istemiştım. Eşim İstanbul gibi bir yerde ne yapacaksın benim maaşım bize yetiyor demişti.” (K2-54)

Çalışmak isteyen katılımcılardan biri ise eşinin, İstanbul gibi bir şehirde çalışmasını istemediğini kendi maaşının onlara yeteceğini söyleyerek çalışmasına engel olduğunu dile getirmiştir.

Sağlık Sorunları

Katılımcılar geçmişte ev temizliği, tekstil atölyesi, merdiven silme ve bulaşıkçılık gibi işlerde çalıştıkları için sağlık sorunları yaşadıklarını ve bu yüzden şu anda çalışmadıklarını belirtmişlerdir.

“Çalışmak isterdim ama ne ayakta durabiliyorum ne de oturabiliyorum. Fıtığım ilerledi, bacağımda his kaybı var. Ameliyat oldum. 8 tane platinim var. Üşüdüğüm zaman demirleri hissediyorum.” (K1-42)

“Normalde tekstilde çalışıyordum ama bel fıtığım olduğu için bırakmak zorunda kaldım.” (K5-35)

Katılımcılarda yaygın olarak fiziksel güce dayalı iş geçmişlerinden dolayı bel ağrıları bulunduğu ve bunun da çalışma konusunda karşlarına bir engel olarak çıktığı görülmektedir.

Eğitim Eksikliği

Kadınlar, eğitimlerini tamamlayamadığı için süreklilik sağlayan bir meslek sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Eğitim gerektiren işlerden ziyade beden gücüne dayalı işlerde çalışmak zorunda kalan kadınların bu durumdan memnun olmadıkları görülmektedir.

“Keşke okusaydım diyorum. Bütün kızlara okuyun, elinize mesleklerinizi alın ve kimseye muhtaç olmayın diyorum.” (K3-55)

“Okumadığım için iş bulma fırsatım yok. Anca bir temizlikçi olarak işe girebiliyorum. Okumayan insanın çalışma yerleri ya bir fabrika ya bir okulda temizlikçi... Ama okumuş olsaydım kendi ayaklarımın üstünde dik ve güçlü durabilirdim ve en azından kendi maaşım olurdu. Kocadan istemezdim, anne babamdan istemezdim.” (K10-37)

Katılımcılar daha nitelikli işlerde çalışmak ve ekonomik özgürlüğe sahip olmak için eğitimin önemine vurgu yapmışlardır.

Eğitime Erişim Sorunları

Bu başlık altında kadınların eğitime erişim konusunda yaşadığı sorunlar ele alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “maddi imkanların yetersiz olması”, “cinsiyet ayrımcılığı”, “erken yaşta ve zorla evlendirilme” ve “terör olayları” olmak üzere dört alt tema ön plana çıkmıştır.

Maddi İmkanların Yetersiz Olması

Görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda kız çocuklarının okuldan kopmasının temel nedenleri arasında ekonomik imkanların yetersiz oluşu yer almaktadır. Katılımcılar eğitime erişim konusunda yaşadıkları zorlukları ifade ederken, maddî imkânların yetersizliği sebebiyle eğitime devam edemediklerini dile getirmişlerdir.

“Bize yokluk engel oldu. Defter, kitap, okul kıyafeti hiçbiri yoktu. Yokluktan okuyamadık.” (K17-39)

“Bir eşofman yüzünden okula gidememiştim. Spor ayakkabım, eşofman takımım yoktu. Ben çok güzel koşuyordum. Beden öğretmenim eşofman takımınla gel dedi. Okuldakiler bana gülüyorlardı. Bana ölmüş insanların kıyafetlerini giydiriyorlardı. Utancımdan bir daha gitmedim, okulu terk ettim.” (K8-53)

“Okulda forma giyiliyordu. Benim hiç formam olmadı. Babam o zaman Silivri’de cezaevindeydi. Ondan dolayı çok sıkıntı çektik.” (K16-23)

Maddi yetersizlikler defter, kıyafet, ulaşım gibi okul masraflarının karşılanamamasına ve bunun sonucunda kız çocuklarının okuldan kopmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte maddi imkanları yetersiz olan öğrencilerin okul içinde akranları tarafından damgalanması ve ötekileştirmeye maruz kalması da okuldan kopma nedenleri arasında yer aldığı görülmektedir.

Cinsiyet Ayrımcılığı

Kadınların eğitime devam edememe sebeplerinden bir tanesi de toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmalarıdır. Kız çocuklarının eğitimden kopmasının altında yatan nedenler arasında kültürel dinamiklerin olduğu görülmektedir.

“Ortaokul mezunuyum. Doğulu olduğumuz için bizimkiler kızları okutma taraftarı değildi. Liseye gitmeyi çok isterdim. Ailem okutmadığı için okuyamadım.” (K5-35)

“Annemle babam kız çocuklarının okumasına karşıydı. Bu konuda çok diremiştim. 3 tane daha kardeşim var. Onlar pek umursamadılar ve istemediler okumayı. İlkokul diplomasını sadece ben aldım. Diğerleri almadı.” (K10-37)

Erken Yaşta ve Zorla Evlendirilme

Katılımcıların erken yaşta ve zorla evlendirilmesi eğitimden kopmalarına neden olmuştur. Zorunlu eğitime belli bir yaşa kadar devam edebilen katılımcıların lise çağına gelmeden evlendiği ve eğitimden kopmak zorunda kaldığı görülmektedir.

*“İlkokulu bitirdim. Aradan birkaç sene geçti. 15 yaşındayken evlendim çocuğum oldu.”
(K10-37)*

“Okumak isterdim ama babam maddiyattan okutmadı. Ben de kabullendim ve 16 yaşında evlendim” (K7-51)

Kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmelerinin nedenleri arasında ise yoksulluğun olduğu ifade edilmektedir. Erken yaşta ve zorla evlendirilip çocuk sahibi olan katılımcıların eğitimden tamamen koptuğu görülmektedir.

Terör Olayları

Terör olaylarının yoğun olduğu dönemlerde ve bölgelerde çocukluklarını yaşayan katılımcılar için bu durum eğitime devam etmenin önündeki engellerden biri olmuştur. Katılımcılar, ailelerinin güvenlik gerekçesiyle kendilerini okula göndermediklerini ifade etmişlerdir.

“Ben okumayı istedim ama babam izin vermedi. O zamanlar terör olayları çoktu. Kız çocuğu için tehlikeydi. Okuyamazsın dendi.” (K1-42)

“Bizim zamanımızda çok terörist vardı. Anarşi diyorlardı. Kahvehaneleri, okulları bombalıyorlardı. O yüzden annem göndermedi.” (K3-55)

Yoksulluğun Getirdiği Diğer Sorunlar

Bu başlık altında kadınların yoksullukla ilgili yaşadığı diğer sorunlar ele alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “sağlık hizmetlerine erişimde zorluk”, “beslenme ve barınma koşullarının yetersizliği” ve “sosyal hayatın sınırlanması” olmak üzere üç alt tema ön plana çıkmıştır.

Sağlık Hizmetlerine Erişimde Zorluk

Katılımcıların yaşamını derinden etkileyen yoksulluğun sağlık hizmetlerine erişim konusuyla da ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların birçoğu randevu almakta güçlük çektiklerini, randevu alsalar bile çok geç erişim sağladıkları için çeşitli sağlık sorunlarıyla hayatlarına devam etmek zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

“Dişçi randevusu alamıyorum. Dişlerim çürüdü, ağrıyor, içine ekmek kırıntısı kaçıyor. Dolgu yapılacak belli ama hiçbir şekilde randevu yok. Paran varsa özelde yaptırırsın bir saatte çözülür.” (K8-53)

“Pandemiden önce zorluk yaşamıyorduk ama şu an randevu alamıyoruz.” (K5-35)

Katılımcıların bazıları raporlu olmalarına rağmen bazı ilaçların kamu tarafından tamamen karşılanmaması ve belirli bir kısmını ceplerinden ödemek zorunda kaldıkları için ilaç temini konusunda sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Beynimde kan pıhtısı var. Tedavi altındayım. Pıhtı atmasın diye iki tane hap içiyorum. Raporlu olduğu halde dünyanın parasını veriyorum. 50 TL’ye aldığım ilaçlar 220-230 TL tutuyor şimdi.” (K3-55)

Sağlık hizmeti için ödenen ücretlerin hali hazırda zaten zor ekonomik koşullar altında yaşayan kadınlar için bir yük olduğu görülmektedir. Yıllara göre artış gösteren bu ödemeler sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engeller arasında yer almaktadır.

Beslenme ve Barınma Koşullarının Yetersizliği

Bireylerin yaşam fonksiyonlarını sürdürebilmesi için temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi gerekmektedir. En temel gereksinimlerin başında ise beslenme ve barınma gelmektedir. Beslenme ve barınma sorununun kadınların sosyo-ekonomik durumlarıyla doğrudan ilişkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar, maddî imkânlarının yetersizliği sebebiyle proteinli besinlere sınırlı miktarda ulaşabildiklerini belirtmişlerdir.

“Proteinli şeylerden çok alamıyorum. O tür şeyler çok pahalı. Et falan illaki ayda bir de olsa bizim payımıza da düşüyor.” (K4-62)

“Eşim hasta. Evimiz rutubet içinde ve yerler ıslak. Böyle bir ortamda yaşamaması gerekiyor. Eve çok kolay hırsız girebiliyor. Kaç kere arka camı kırıp girmiştir. Beslenme desen millet getirdikçe yiyoruz. Memnun değilim, temiz bir eve geçmek istiyorum.” (K7-51)

“Kışın mutfak, salon baya su alıyor. Yeme içme ihtiyaçlarımı karşılayamadığım zaman ablama gidiyorum, kaynanama gidiyorum. Böyle idare etmeye çalışıyorum.” (K13-25)

Katılımcılar, yetersiz ve sağlıklı tehdit eden barınma alanlarında yaşadıklarını ifade etmektedirler. Aynı zamanda güvenlik sorunları da yaşadığını belirten katılımcıların sağlıklı ve güvenli yaşam alanlarına gereksinim duyduğu görülmektedir.

Sosyal Hayatın Sınırlanması

Katılımcılar ev bütçesine katkıda bulunmak için merdiven silme veya gündeliğe gitme gibi işlerde çalışmaktadır. Hayatta kalmak için yoğun bir şekilde çalışmak zorunda olan kadınlar kendilerine zaman ayıramadığını ifade etmiştir.

“Boş zamanım hiç olmuyor. Ya bir merdiven siliyorum ya bir ev temizliğine gidiyorum ya da kendi evimi temizliyorum.” (K6-36)

“Sürekli evimdeyim. Hiç kimsem yok. Eşimi de tek bırakamıyorum. Bir kere bıraktığımda evde baygın buldum. Sosyal hayatım yok.” (K7-51)

Ekonomik anlamda gelir yetersizliği ve buna bağlı imkanların kısıtlı hale gelmesiyle kadınların sosyal hayatlarının sınırlı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte aile üyelerine bakım sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalan kadınların sosyal hayata vakit ayıramadıkları görülmektedir.

Gelecek Beklentiler ve Öneriler

Bu başlık altında kadınların gelecekte beklenenleri ve önerileri ele alınmıştır. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda “çocukların geleceği”, “ekonomik durumun iyileşmesi” ve “yardımların hak temelli yapılması” olarak üç alt tema ön plana çıkmıştır.

Çocukların Geleceği

Kadınların birçoğu kendi hayatından ziyade çocuklarının geleceği için ayakta durmaya çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcılar, çocuklarının eğitim ve kariyer konularında başarılı olmasını arzulamaktadır.

“Çocuklarım büyüsün, okusunlar ve kendi ayaklarının üzerinde dursunlar. Kendimle ilgili bir hayalim yok. Benim sadece çocuklarımla ilgili hayalim var.” (K6-36)

Ekonomik Durumun İyileşmesi

Hayat pahalılığı karşısında yoksulluk çektiklerini ifade eden katılımcılar enflasyona bağlı hızlı yükseliş gösteren fiyatların azalmasını istemektedir. Katılımcılarda, maddi imkanlarının gelişmesiyle daha iyi yaşam koşullarına sahip olacakları düşüncesi bulunmaktadır.

“Enflasyonun düşmesi lazım. Hayatın, kiraların biraz daha ucuzlamasını istiyorum. Biraz ucuz kiraya ev bulsam bu evden kurtulurum.” (K7-51)

“Tek hayalim maddî imkânlarımın iyi olması.” (K16-23)

Yardımların Hak Temelli Yapılması

Görüşmeye katılan kadınlar tarafından sosyal yardımların adaletli bir şekilde yapılmadığı ve yetersiz olduğu ifade edilmektedir.

“Çevremde benden maddiyat olarak iyi olanlar yardım alıyor. Benim oğlumun ayağında doğru düzgün ayakkabı yoktu. Bez ayakkabı giyiyordu. Ben kendimi geçmişim. Kapının önünde giydiğim ayakkabı 4. seneye giriyor. Umurumda bile değil. Ben o çocuk için istiyorum.” (K11-36)

“Yardımlar doğru ve yeterli dağıtılmıyor.” (K2-54)

“Devletin yardımları yetersiz. Ayda 850 TL ile faturalarımızı bile ödeyemiyoruz.” (K7-51)

Katılımcılar, yardımların hak temelli bir şekilde dağıtılmasını ve yardım ücretlerinin de artırılması gerektiğini ifade etmektedirler.

TARTIŞMA

Kadın yoksulluğu, dünya genelinde kadınların yaşam koşullarını olumsuz yönde etkileyen ve özgürlüğünü kısıtlayan sosyal bir sorundur. Kadınların yoksulluk deneyimi ve yoksulluk sürecini nasıl yaşadıklarına ilişkin bulgular, sorunların ortaya çıkarılması ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üretilmesi noktasında kaynak sağlamaktadır. Bu araştırma kadınların yaşadığı yoksulluğu derinlemesine anlamak ve deneyimlerini ortaya çıkarmak için yapılmıştır.

Yoksulluk analizlerinin sadece gelir temelli değerlendirmelerle sınırlandırılmamasına ilişkin yaygın bir fikir birliğinin oluştuğu görülmektedir (Beduk, 2018). Bu çalışmada toplumda özel gereksinimli gruplar arasında yer alan kadınların yoksulluğun farklı boyutlarıyla karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir. Kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı olarak toplumdaki birçok kaynak ve fırsattan fay-

dalanamazken küçük yaşlardan itibaren eğitim, sağlık, istihdam başta olmak üzere birçok kaynaktan uzak kalmakta ve erken yaşta evlendirilmektedirler (Yalçın, 2021). Bu çalışmada da benzer bulgulara rastlanmıştır.

Türkiye’de kadınların kayıt dışı istihdamı zaman içinde azalmış olsa da halen yüksek oranlarda gerçekleşmeye devam etmektedir. Öztürk ve Başar’ın (2018) çalışmasında kadınlar arasında kayıt dışı istihdam oranı 2004 yılında %67,1 olarak belirtilirken 2017 yılında bu oranın %42,5’e düştüğü belirtilmektedir. Yıllar içinde bu konuda olumlu adımlar atılmış olsa bile henüz istenen noktaya gelinemiştir. Bu araştırmada da katılımcılar uzun yıllar kayıt dışı çalıştıklarını ve bunun sonucunda herhangi bir birikim elde edemediklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte kadınlar kayıt dışı istihdamda fiziksel güce dayalı niteliksiz işlerde çalışmalarından dolayı sağlık sorunları yaşamışlardır. Geçmişte fiziksel güce dayalı işlerde çalışan kadınların çoğunda bel ağrılarının olduğu görülmektedir. Kadınların işgücü piyasasındaki kayıt dışı istihdamını engellemek ve mevcut konumlarını güçlendirmek için yeni modellerin oluşturulması gerekmektedir. Dünyanın farklı bölgelerinde yapılan çalışmalar kadınların güçlenmesi ve yoksulluktan kurtulmaları için kurulan kooperatiflerin örnek bir model olduğunu göstermektedir (Widiyanti ve ark., 2018; Dash ve ark., 2020).

Kadın istihdamının önündeki en büyük engellerden birinin temelinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin yargılar bulunmaktadır. Ataerkil sistemde kadına yüklenen bakım ve ev işleri gibi sorumlulukların yanı sıra kadının kazancının ek gelir sayılması, evlilik ve hamilelik gibi süreçlerin iş yaşamında bir sorun olarak görülmesi kadınların iş yaşamından kopmasına ya da düşük ücretli işlere razı olmasına neden olmaktadır (Turgut, 2019). Bu araştırmaya katılan kadınların kendilerinden beklenen ev işlerini yerine getirme ve çocuk bakımı gibi sorumluluklardan dolayı çalışmadıkları görülmektedir. Ailelerde toplumsal cinsiyet rollerinin daha da katılaştığı durumlarda, erkeklerin eşlerinin çalışmasını doğrudan engellediği görülmüştür. Kadın istihdamının yetersiz olması hem kadınların yapabilirlik kapasitesini kullanamamalarına neden olurken hem de sosyal kalkınmanın gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir (Karabıyık, 2012). Kadınların istihdama katılımında eğitimin önemli bir faktör olduğu bilinmektedir (Öztürk ve Çetin, 2009; Karakaya, 2020). Türkiye’de yükseköğretim veya fakülte mezunu olan kadınların ilköğretim veya lise mezunu kadınlara göre istihdam edilme oranı neredeyse 2 kat daha fazladır (Aksoy ve ark., 2019). Eğitim seviyesi düşük ve mesleki eğitimi olmayan kadınların ucuz işgücüne dönüşme olasılıkları yüksektir. Bu araştırmada da eğitim seviyesi düşük kadınlar fabrikalarda ve temizlik işlerinde düşük ücretlerle çalıştıklarını ifade etmiştir. Genel olarak bakıldığında kadınların istihdam alanında karşılaştıkları sorunlar arasında sosyal güvenlikten yoksun olma, düşük ücretler, sağlık sorunları, toplumsal cinsiyete dayalı baskılar ve eğitim eksikliği gibi dinamiklerin olduğu görülmektedir. Ekonomik açıdan başkasına bağlı olarak yaşamak zorunda kalan kadınlar için yoksulluk ciddi bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların çalışma hayatına dahil olarak ekonomik bir gelire sahip olmasının mevcut ve gelecekteki ekonomik sorunların etkileri karşısında koruyucu bir işlev göreceği ve bunlarla birlikte kadın istihdamındaki artışın kadın yoksulluğunu potansiyel olarak azaltacağı düşünülmektedir.

Eğitim, yoksulluktan kurtulmak için önemli bir araçtır. Ayrıca eğitim seviyesinin yüksek olması, kadınları işgücü piyasasına girişte avantajlı konuma getirmektedir (Aisa ve ark., 2019). Fakat kadınların eğitime katılmalarının önünde çeşitli engellerin olduğu görülmektedir. Bu çalışmada kadınların eğitimden erken yaşta kopma nedenleri arasında maddi imkanların yetersiz oluşu, cinsiyet ayrımcılığı, erken yaşta ve zorla evlendirilme ve terör olayları gibi çeşitli faktörlerin olduğu tespit edilmiştir. Eğitim sürecindeki kırtasiye, ulaşım ve öğle yemeği gibi masraflar aileleri ekonomik olarak zorlamakta ve bu durum kız çocuklarının eğitimden kopmasına neden olmaktadır (Öztürk ve Karataş, 2020). Maddî imkânların yetersizliği özellikle de kız çocuklarının eğitime devam etmeleri için gereksinim duyulan malzemelere ulaşımı sınırlamıştır. Kız çocuklarının eğitimden kopmalarına neden olan bir diğer faktör ise cinsiyet ayrımcılığıdır. Kız çocuklarına yüklenen kardeşlerine bakma sorumluluğu eğitimin önüne geçerken kamusal bakım hizmetlerinin yetersiz kalması ve ailedeki erkek üyelerin bu sorumluluğu paylaşmaması kız çocuklarının erken yaşlarda eğitimden kopmasına sonrasında ise işgücüne katılımı engelleyerek yoksullaşmasına neden olmaktadır (Ulutaş, 2009). Bu çalışmada da ebeveynlerin, kız çocuklarının belli bir yaştan sonra eğitimine devam etmesine engel olduğu tespit edilmiştir. Sosyal açıdan kadınlara yönelik kodlanmış cinsiyet rollerindeki katılık toplumsal katılımın önündeki engeller arasında yer almaktadır (Duyan, 2010). Gezer Tuğrul'un (2018) çalışmasında kız çocuklarının erken yaşta zorla evlendirilmesinin eğitimden kopma nedenleri arasında olduğu görülmüştür. Erken yaşta ve zorla evlilik, kadınların yoksul olma nedenleri arasında da yer alırken kız çocuklarının sosyal yeteneklerini geliştirme açısından tam potansiyellerine ulaşmalarını da engellemektedir (Oto-Oyortey ve Pobi, 2003). Lise eğitimini tamamlamadan evlendirilen katılımcılar, evlendikleri için eğitimden koptuklarını ve çocuk sahibi olmalarıyla birlikte eğitime dönmenin olanaksız hale geldiğini belirtmişlerdir. Kız çocuklarının eğitime devam etmesini engelleyen faktörlerden biri de terör olaylarıdır. Katılımcılar terör saldırıları ve güvenlik endişeleri nedeniyle eğitime devam edemediklerini ifade etmişlerdir.

Kadınların yoksullukla ilgili yaşadığı zorluklar içinde istihdam ve eğitim temelli sorunlar başta gelirken bu sorunlara ek olarak sağlık hizmetlerine erişim, beslenme ve barınma koşulları ve boş zaman gibi konularda da çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Katılımcılar, hastanelerde kontrol ve tedavi için yakın tarihli randevu bulamamaktan şikayetçiysen sağlık sorunlarıyla yaşamaya uyum sağlamak zorunda kalmaktadır. Bununla birlikte devamlı kullandıkları ilaçların ücretleri de katılımcılar üzerinde yük olmaktadır. Sigortalı veya raporlu olmalarına rağmen ilaç ücretlerinin tamamının karşılanmaması ve yıldan yıla artan ilaç fiyatları maddi olarak kadınları zorlamaktadır. Yapılan çalışmalar da yoksul kadınların kronik hastalıklardan dolayı acı çektiklerini ve bununla birlikte sağlık hizmetlerine ulaşım konusunda maddi yetersizlikten dolayı sorunlar yaşadıklarını göstermektedir (Bursa ve Şahin, 2020).

Sağlıklı bir yaşam için bireylerin barınma ve beslenme gibi temel gereksinimlerini karşılaması gerekmektedir. Yetersiz beslenme veya kötü barınma koşulları sağlığı tehdit eden temel risk faktörleri ara-

sında yer almaktadır (Martin ve ark., 2019; Myers, 2020). Bu temel gereksinimlerin karşılanması ile sosyoekonomik durum doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmada da katılımcıların maddi yetersizliklerden dolayı beslenme gereksinimlerini karşılayamadığı ve bu konuda sosyal çevrelerinden destek aldığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar protein içeren besinlerin pahalı olmasından dolayı çok az miktarda tüketebildiklerini belirtmişlerdir. Güvenlik ve hijyen bakımından yetersiz olan barınma koşulları ise kadınların ve ailedeki diğer üyelerinin sağlığını tehdit etmektedir. Ev ekonomisine maddi kazanç sağlamak için sürekli gündelik işlerde çalışmak zorunda kalan kadınların kendine özel zaman ayıramadığı görülmektedir.

Yoksul kadınların fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak birçok sorunla iç içe yaşadığı fakat çocuklarının iyi bir geleceğe sahip olmasını istedikleri için yaşam mücadelesinden vazgeçemedikleri görülmektedir. Katılımcıların gelecek beklentileri arasında çocuklarının iyi eğitim alması ve meslek sahibi olması yer almaktadır. Bir diğer beklenti ise ekonomik durumun iyileşmesidir. Türkiye’de son dönemlerde enflasyon oranı önceki yıllara göre ciddi oranda artmıştır. Enflasyon oranı ile yoksulluk arasında pozitif bir ilişki olduğu düşünüldüğünde yoksullukla mücadelede enflasyonu düşürücü politikaların oluşturulması ve katı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Yoksullukla mücadelede sosyal yardımların önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Ailenin bakım sorumluluğunu üstlendiği için çalışamayan ya da çalışması farklı nedenlerden ötürü engellenen kadınların, eşleri vefat ettiğinde veya boşanma gibi durumlar karşısında kalan hayatı boyunca yardıma muhtaç hale geldiği belirtilmektedir (Özar ve Yakut-Çakar, 2011). Araştırma kapsamındaki tüm katılımcıların sosyal yardımlardan belirli süre ve sınırlı miktarlarda yararlandığı görülmüştür. Ancak bazı katılımcılar yapılan yardımların yeterli olmadığını ve artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra yardımların hak temelli yapılması gerekliliğinin önemine vurgu yapılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadın yoksulluğu, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile iç içe geçmiş karmaşık bir konu olarak günümüzde de var olmaya devam etmektedir. Bu çalışma, kadın yoksulluğunun altında yatan dinamikleri anlamak için bizzat konunun öznelerinin deneyimlerini keşfetmeye yönelik yapılmıştır.

İstihdama katılım, kadın yoksulluğunda belirleyici temel faktörler arasında yer almaktadır. Özellikle yoksul kadınlar arasında kayıt dışı istihdam oldukça yaygındır. Kadınlara yüklenen bakım ve ev işleri gibi geleneksel roller kadınların istihdamda geri planda kalmalarına neden olmaktadır. Ekonomik özgürlüğü kısıtlanmış kadınlar ise başkalarına bağımlı yaşamak zorunda kalmakta ve yoksulluğun beraberinde getirdiği yetersiz beslenme ve barınma koşulları, sağlık hizmetlerine kısıtlı erişim ve sosyal hayatın daralması gibi sorunlara karşı korumasız bir durumda yaşamaktadır.

Kadınların yoksullaşmasına neden olan bir diğer dinamik ise eğitim eksikliğidir. Çocukluk döneminde eğitime erişimle ilgili sorunlar hayatın ilerleyen dönemlerinde istihdama katılımı doğrudan etkile-

mektedir. Çocukluk dönemlerinde maddi imkansızlıklar, cinsiyet ayrımcılığı, erken evlendirilme ve terör olayları nedeniyle eğitimden kopan kadınlar ilerleyen dönemlerde iş bulmakta zorlanmakta ya da fiziksel güce dayalı, sağlığı tehdit eden işlerde çalışabilmektedirler. Eğitim seviyesinin artması ile işgücü piyasalarına katılımın ve toplumdaki diğer kaynak ve hizmetlerden yararlanmanın kolaylaşacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak kadın yoksulluğuyla mücadelede sadece ekonomik gelirin artırılması yeterli olmayacaktır. Kadın yoksulluğunu azaltmak için toplumsal, ekonomik ve politik önlemlerin alınmasına gereksinim duyulmaktadır. Kız çocuklarının eğitim fırsatlarını artırmak, istihdam piyasasında kadınları koruyucu tedbirleri almak ve kadın girişimciliğini desteklemek, toplumda cinsiyetler arası fırsat eşitliğini sağlamak, sağlık hizmetlerine erişimi desteklemek, sosyal koruma ve yardım sistemlerini geliştirmek ve kadınların toplumsal katılımını güçlendirmek yapılacaklar çalışmalar arasında yer almaktadır.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışma için etik izin İstinye Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 2023/01 sayılı kararı ile alınmıştır. Tüm katılımcılar çalışmanın amaçları, yöntemi ve gizlilik koşulları hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılardan yazılı olarak bilgilendirilmiş onam alınmış ve anonimliği sağlamak için analiz aşamasında takma isimler kullanılmıştır.

ARAŞTIRMACININ KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aisa, R., Larramona, G., & Pueyo, F. (2019). Poverty in Europe by gender: The role of education and labour status. *Economic Analysis and Policy*, 63, 24-34.
- Aksoy, N., Felek, Ş., Yayla, N., & Çeviş, İ. (2019). Türkiye’de kadın istihdamı ve etkileyen faktörler. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17(3), 146-163.
- Beduk, S. (2018). Missing the unhealthy? Examining empirical validity of material deprivation indices (MDIs) using a partial criterion variable. *Social indicators research*, 135(1), 91-115.
- Bursa, A.G. ve Şahin, N. (2020). Yoksulluğun kadın sağlığına etkisi: Lisansüstü tezlere yönelik bir sistematik derleme. *SBÜ Hemşirelik Dergisi*, 2(2), 89-98.
- Chant, S. (2008). The ‘feminisation of poverty’and the ‘feminisation’of anti-poverty programmes: Room for revision?. *The Journal of Development Studies*, 44(2), 165-197.
- Cho, R., & Cooper, G. (2014). *Gender lens on poverty*. Research Report)[2nd ed.]. International Center for Research on Women. <https://www.icrw.org/wpcontent/uploads/2016/11/Gender-Lens-on-Poverty-Primer.pdf>. (E.T.: 07.07.2023)
- Dash, B. M., Prashad, L., Singh, K. K., & Dash, M. (2020). Women and poverty in india: Poverty alleviation and empowerment through cooperatives. *Social Work & Society*, 18(2), 1-14.
- Duyan, G. (2010). Yoksulluğun kadınlaşması: Altındağ örneği. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6(22), 19-29.
- Gezer Tuğrul, Y. (2018). Erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri, deneyimleri ve sonraki yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Sosyoloji Notları*, 2(1), 2-38.
- Haydaroğlu, C. ve Erdoğan, F. (2021). Küresel yoksulluk ve kadın istihdamı üzerine nitel bir inceleme: Bilecik ili örneği. *Beykoz Akademi Dergisi*, 9(1), 267-285.
- Heise, L., Greene, M. E., Opper, N., Stavropoulou, M., Harper, C., Nascimento, M., ... & Gupta, G. R. (2019). Gender inequality and restrictive gender norms: framing the challenges to health. *The Lancet*, 393(10189), 2440-2454.
- Karabıyık, İ. (2012). Türkiye’de çalışma hayatında kadın istihdamı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 231-260.
- Karacan, E. ve Gökçe, S. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadın sağlığı. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 39-59.
- Karakaya, H. (2020). Kadın yoksulluğu ve kadın yoksulluğunu besleyen unsurlar. *Turkish Studies*, 15(1), 307-325.
- Karaman, M.F. (2019). Yoksulluk sorununu anlamlandırma çalışması yoksulluk ve sosyal dışlanma. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 2(1), 43-61.
- Krysik, J. L. ve Finn, J. (2015). *Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Martin, P., Liaw, W., Bazemore, A., Jetty, A., Petterson, S., & Kushel, M. (2019). Adults with housing insecurity have worse access to primary and preventive care. *The Journal of the American Board of Family Medicine*, 32(4), 521-530.
- Mayda, F. A. ve Vurkun, S. (2018). Gelir dağılımı eşitsizliğinin toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 214-228.
- MEB. (2012). *Halkla ilişkiler ve organizasyon hizmetleri: görüşme teknikleri*. Ankara. http://www.megp.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/G%C3%B6r%C3%BC%C5%9Fme%20Teknikleri.pdf (E.T.: 20.07.2023)
- Mumcular, Ş. (2022). *Pazarda çalışan kadınların yoksulluğu üzerine bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Myers, C. A. (2020). Food insecurity and psychological distress: a review of the recent literature. *Current Nutrition Reports*, 9, 107-118.
- Otoo-Oyortey, N., & Pobi, S. (2003). Early marriage and poverty: exploring links and key policy issues. *Gender & Development*, 11(2), 42-51.
- Özar, Ş. ve Yakut-Çakar, B. (2011). Eşi vefat etmiş kadınlar için bir nakit sosyal yardım programı geliştirilmesine yönelik araştırma projesi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Politika Forumu <https://spf.boun.edu.tr/sites/spf.boun.edu.tr/files/e%C5%9Fi%20vefat%20etmi%C5%9F.pdf> (E. T.: 20.09.2023)
- Özateş, Ö. S. (2007). Sosyal hizmet bakış açısıyla toplumsal cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle temel eğitimden kopan kız çocukları sorunu. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 77-88.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye’de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 93-112.
- Öztürk, S. & Başar, D. (2018). Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına yönelik tercihleri: Kayıt dışı sektör özelinde bir analiz. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 41-58.
- Öztürk, S. & Karataş, M. (2020). Türkiye’de kadınların istihdam edilmelerini zorlaştıran faktörler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 9(24), 180-204.
- Öztürk, M. ve Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluk ve kadınlar. *Journal of Yasar University*, 3(11), 2661-2698.
- Pearce, D. (1978). The feminization of poverty: women, work and welfare . *The Urban and Social Change Review*, 11, 23-36.
- Sar, E. (2021). Çalışma hayatında kadın istihdamı ve Türkiye’de yansımaları. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 20-40.
- Şener, Ü. (2012). Kadın yoksulluğu. *Mülkiye Dergisi*, 36(4), 51-67.
- Taş, Y. ve Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk üzerine bir araştırma. *International Conference on Eurasian Economies 2012*, 423-430.
- Tor, H. ve Ağılı, E. (2016). Kadın ve eğitim. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 67-74.

- Turgut, A.Ş. (2019). Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin toplumsal cinsiyet, kadının istihdamı ve kadın yoksulluğu açısından değerlendirilmesi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(38), 315-329.
- TÜİK (2023a). İşgücü İstatistikleri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2022-49390> (E. T.: 19.09.2023)
- TÜİK (2023b). Ulusal Eğitim İstatistikleri 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ulusal-Egitim-Istatistikleri-2022-49756> (E. T.: 19.09.2023)
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009). Yoksulluğun kadınlaşması ve görünmeyen emek. *Çalışma ve Toplum*, 2(21), 25-40.
- Widiyanti, E., Pudjihardjo & Saputra, P. M. A. (2018). Tackling poverty through women empowerment: The role of social capital in Indonesian women's cooperative. *Jurnal Ekonomi dan Studi Pembangunan*, 10(1), 44-55.
- Yalçın, M. (2021). Sosyal hizmet bakış açısıyla yoksul kadınları güçlendirme. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (UNIKA Toplum ve Bilim) Dergisi*, 1(1), 1-11.
- Yılmaz, S. (2018). Türkiye'de kadınların çalışma hayatındaki yeri ve sosyal güvenlik hukuku düzenlemeleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 63-80.
- Yusufoğlu Ö.Ş. (2021). Yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin rolü: Elazığ belediyesi hayır çarşısı örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 21-42.